

De stille musea van Limburg herbergen ruim 4000 werken

KUNSTCOLLECTIES ACHTERGROND

Catharien Romijn op de tentoonstelling 'Rooted in Change' in Schunck Museum.

©

Schunck

Ronald Meeus

Limburgse bedrijven en organisaties hebben samen meer dan vierduizend kunstwerken in bezit. Die collecties zijn alleen te bezichtigen door werknemers of bezoekers. Of ze moeten uiteindelijk toch hun weg vinden naar een ruimer publiek, zoals de collectie van chemieconcern DSM, die is geschonken aan de gemeente Heerlen.

Heerlen - Nog één stuk uit de voormalige kunstcollectie staat er in het statige kantoorpand van DSM-Firmenich in Maastricht:

Salamanderman, een bronzen beeld van de Venlose kunstenaar Hans Lemmen. En ook dat wordt zo dadelijk ingepakt en verhuisd naar

Heerlen, waar de vijfhonderd kunstwerken uit de bijna honderd jaar oude DSM-kunstcollectie nu naartoe gaan. Geschonken door DSM-Firmenich aan de stad waar het bedrijf een deel van zijn wortels heeft.

„Sinds twee jaar zijn we een ander bedrijf”, zegt Catharien Romijn, sinds 2003 conservator van de DSM Art Collection. De materialen- en voedingsspecialist fuseerde met het Zwitserse geur- en smaakbedrijf Firmenich, en dat veranderde veel. „De voormalige DSM-collectie was diep geworteld in deze regio en weerspiegelde haar geschiedenis en die van het bedrijf. Die band is tegenwoordig iets minder prominent.”

Tegelijkertijd is het kantoorconcept ook veranderd, zegt Romijn. „Er is op het hoofdkantoor van DSM-Firmenich in Maastricht veel minder ruimte voor kunst. Vroeger konden medewerkers stukken uit de collectie kiezen om op hun eigen kamer te hangen. Maar met de doorbraak van flexplekken en thuiswerken werd dat concept achterhaald.”

Anderhalf jaar na de schenking wordt een flink deel van de collectie – tweehonderd van de vijfhonderd werken – ook aan een breed publiek getoond. Onder de koepelnaam *Rooted in Change* komen de schilderwerken, tekeningen, sculpturen en installaties onder meer in Schunck Museum, het Nederlands Mijnmuseum en het raadhuis van Heerlen terecht.

En daar blijft het niet bij. Schunck ziet het als zijn opdracht om van de collectie een levende erfenis te maken, die zo breed mogelijk toegankelijk moet worden: niet alleen binnen het museum, maar

ook via bruikleenovereenkomsten met andere kunstinstellingen uit de regio.

Gedeeld bezit

Werken van inmiddels overleden Limburgse modernisten als Ger Lataster, Harry Koolen en Pieter Defesche, hedendaagse kunstenaars als Hadassah Emmerich, Chaim van Luit, melanie bonajo (ze schrijft haar naam zonder hoofdletters) en internationaal bekende beeldend kunstenaars als Shinkichi Tajiri, Lucy & Jorge Orta, Barbara Wagner en Duan Jiangyu worden daarmee eindelijk breed toegankelijk. Op die manier groeit de schenking uit tot een volgens Schunck ‘gedeeld bezit’.

„De DSM-collectie is diep verankerd in de mijnstreek, maar ze vertelt ook een internationaal verhaal”, zegt artistiek leider Fabian de Kloe van Schunck Museum. „Limburgse kunstenaars staan er naast namen die thema’s als migratie, duurzaamheid en identiteit onderzoeken.”

Die DSM-collectie is lang niet de enige bedrijfskunstverzameling in Limburg. Een handvol bedrijven, overheidsinstanties en grote organisaties in de provincie beheert meer dan vierduizend kunstwerken. Dat cijfer ligt nog veel hoger wanneer industrieel erfgoed wordt meegerekend, zoals dat van het bedrijfsmuseum van Océ in Venlo (sinds 2009 eigendom van de grafische multinational Canon) of de dertigduizend wandtegeltjes van de Sphinx-fabriek in Maastricht.

Deels toegankelijk

De meeste kunstwerken in bezit van een bedrijf of instelling zijn voorlopig wel nog uitsluitend te bezichtigen door iemand die toevallig in het pand moet zijn. Het maakt onder meer dat een metaalsculptuur van Panamarenko en een beeldhouwwerk in gepigmenteerd gips van Piet Dieleman alleen zichtbaar zijn voor medewerkers, patiënten en bezoekers van het Maastricht Universitair Medisch Centrum+. Het ziekenhuis in de Limburgse hoofdstad heeft 850 werken in zijn bezit.

Het Zuyderland-ziekenhuis met vestigingen in Brunssum, Heerlen en Sittard-Geleen heeft tweeduizend stukken in zijn collectie, waaronder een muurschildering van Os Gemeos (de Braziliaanse tweeling Gustavo en Otávio Pandolfo). Maar nogmaals: slechts te bewonderen door wie er iets te zoeken heeft.

Net als bij de provincie Limburg trouwens. Liefst 1350 kunstwerken, zoals het textielschilderij *Hemelwater* van de Limburgse kunstenaar Karin Peulen of het introspectieve doek *Dance Trance* van de Sittardenaar Sidi El Karchi, zijn te zien in het Gouvernement in Maastricht.

Heel toegankelijk is het dus allemaal niet. „Het primaire doel van een bedrijfscollectie is natuurlijk om medewerkers en bezoekers te begeisteren”, zegt Anouk van Buuren, kunstconservator en secretaris van de Vereniging Bedrijfscollecties Nederland (VBCN).

„Er zijn thematische verschillen in de selectie van de kunst. Een ziekenhuis zal doorgaans andere werken tonen dan bijvoorbeeld een advocatenkantoor. Maar een bedrijfscollectie is een weerspiegeling

van de samenleving, net zoals de medewerkers van een bedrijf dat zijn.”

Exposities

Tegelijkertijd komen kunstwerken uit bedrijfscollecties ook geregeld naar buiten, vertelt Van Buuren. „In de vorm van exposities, of via bruikleenovereenkomsten met musea en presentatie-instellingen. Wanneer een van hen een tentoonstelling rond een bepaalde kunstenaar organiseert, en een bedrijf heeft daar toevallig werken van in zijn collectie, dan wordt er vaak aangeklopt om die tijdelijk naar de expo te brengen.”

Je kunt dat ‘hermetische’ van een bedrijfscollectie overigens ook helemaal andersom bekijken, zegt Catharien Romijn: „Via zo’n collectie breng je kunst op een plek waar mensen er normaal niet mee in aanraking komen. Je bereikt een publiek dat anders misschien nooit naar een museum zou gaan. Al is het natuurlijk niet de taak van een bedrijfscollectie om museumpje te spelen. De werken moeten een band vertonen met wat het bedrijf of de instelling is en doet.”

Geëvolueerd

Die band kan, net als het bedrijf zelf, evolueren. Kijk naar DSM destijds: toen het bedrijf in 1927 kunst begon te verzamelen, kocht het vooral werken aan die resoluut op het bedrijf en de streek waren gericht. Dat is ook te zien in de vroege werken die nu in Heerlen worden getoond: niet zelden laten ze de contouren van een steenkolenmijn in een Limburgs landschap zien. Maar naarmate het bedrijf veranderde – eerst naar chemie, later naar voeding en

materialen en nu gezondheid, voeding en beauty – moest ook de kunstcollectie verder kijken, voorbij de provinciale en nationale grenzen.

Dat was de taak van Catharien Romijn toen ze in 2003 in dienst van het bedrijf kwam. DSM was op dat moment volop aan het internationaliseren en de kunstcollectie moest die nieuwe focus ook weerspiegelen. Want een bedrijfscollectie moet relevant zijn, zegt ze. „De kunstwerken die in een bedrijf hangen, zijn meer dan decoratie: ze maken iets los. Werknemers praten erover bij de koffieautomaat. Daarom zochten we ook vaak kunst die prikkelt of zelfs ongemak oproept. Als bedrijf maak je deel uit van de maatschappij, met al haar goede en slechte kanten.”

Ophef

Ze herinnert zich een tentoonstelling met Han van Wetering tijdens carnaval. „Op het eerste gezicht vrolijke gekleurde keramieken figuurtjes, maar als je beter keek, zag je ook bloederige ingewanden en geslachtsdelen. Er kwam veel ophef, maar dat gesprek was juist waardevol. Hetzelfde gold voor de krachtige vrouwenportretten van Aline Thomassen. Kunst mag schuren en tongen losmaken.”

Nu de werken permanent vertrokken zijn, laten ze wel een leemte achter bij DSM-Firmenich in Maastricht, met werkloze haken en beugels aan de muur. Maar niet voor lang. Na de expo in Heerlen neemt de conservator afscheid. Maar een zestigtal werken keert wel weer terug naar deze kantoorvloeren: in langdurige bruikleen van de nieuwe eigenaar. „Je ziet: we kunnen hier niet zonder kunst”, zegt Romijn.

‘Rooted in Change’ is tot 1 maart te bezichtigen bij SCHUNCK, het Nederlands Mijnmuseum en het raadhuis van Heerlen.